

Psychologie bezmoci

Radek Ptáček

Povídka Petry Soukupové je zvláštním prolínáním uvažování 12letého chlapce („Bubi, ... mi říkali, když jsem byl malej...“) a reality kolem něj.

Od prvních řádků jsem si dělal poznámky. V hlavě mi probíhala představa o možném pokračování děje a mém komentáři. V textu ovšem plynule naskoovala další témata a poznámek přibývalo. Povídku jsem si přečetl několikrát. Cítil jsem její mrazivý smysl, ale nebyl jsem schopen rozvětvený příběh a uvažování Bubiho nějak uchopit.

Bubimu je 12 let a jeho mozek z velké části funguje jako mozek dospělého, jen mu chybí zkušenosti. Plně a v detailech vnímá složitou situaci rodičů, která ho sice obtěžuje, ale které potřebuje rozumět. Poslouchá tak hádky mezi svými rodiči... vždy se přeci může dozvědět něco zajímavého. A tak se také stává „vykladačem“ světa jeho malé sestry Šárky.

Proto jsem nejdřív uvažoval o tom, že komentář nazvu „Příběh malého psychoanalytika“. Po chvíli mi ovšem přišlo, že „Psychologie dvou světů“ bude obsahu lépe odpovídat. Povídkou se totiž prolíná odlišnost dvou světů, mezi kterými děti musí přecházet. Rozuzlení mého uvažování přišlo až poté, když jsem si několikrát přečetl závěr povídky.

Malá Šárka se tu svěruje svému staršímu bráčkovi, „že tu střídačku asi moc nechce“. Ten neví, co na to říct, a odpoví jí: „No jo, řeknu, protože nevím, co bych řekl jinýho, protože jí nechci lhát, že rodiče to stejně udělají, jak oni budou chtít, pokud se na tom dohodnou.“

Je to rezignované, ale hluboce zakořeněné vědomí toho, že je úplně jedno, co chtějí. Protože vždy budou obětí toho, na čem se domluví jejich rodiče.

Otázce autonomie a potřebě dítěte „participovat“ na rozhodování o svém životě se věnujeme stále. Tady ovšem vystupuje ve své drsné nahotě. „Rodiče si to udělají, jak budou chtít.“ Odevzdanost a pocit bezmoci ve zmateném světě

rodičů, kteří se ani nesnaží svůj konflikt před dětmi skrývat, může vést k nepěkným pocitům a někdy i duševnímu onemocnění. Cítíte se jako objekt, který je přesouván z místa na místo, a nemůžete s tím nic dělat.

Bubi na to, co se kolem něj děje, reaguje jakousi formou apatie. Přežívá svět, který vytvářejí jeho rodiče, ale je schopen utéct do světa svého, kde si myslí, co chce.

Jeho mladší sestra je ovšem stále ve vleku situačních okolností a z nich vysuzuje pro ni smysluplná a konkrétní vysvětlení. Opět tu máme pocity viny. Šárce to dává perfektní smysl: „Jenom lidi, co se milují, můžou mít děti, takže naši se milovali a pak měli mě. A pak se rozešli. Takže je jasný, že je to mnou.“ Perfektní vysvětlení dítěte předškolního nebo mladšího školního věku.

Psychologem se stává její starší brácha. Sestře vysvětlí, že to tak není, ale pochyby v malé hlavě zůstávají. Bubi má o spoustě věcí jasno, ale mnoha stále nerozumí.

V povídce rozvíjí úvahu, kterou podnítl jakýsi seriál v televizi, že rodiče si mohou pořizovat dítě proto, aby mezi sebou vyřešili problémy. Doufajíce, že to posune jejich vztah.

Ano posune, ale obvykle k horšímu.

Početí dítěte, jednoho nebo i dalšího, bývá nejednou spojováno s nadějí, že se mezi partnery něco zlepší. Řada z nás tuší, že tomu asi tak není, ale řada z nás to udělá.

No a u řady párů je narození jednoho nebo dalšího dítěte jedním z nejčastějších důvodů k rozvodu.

Představa, že by dítě mohlo vyřešit problémy, které mají rodiče ve vztahu, je samozřejmě zcela mylná. Narození dítěte je krásná věc, vždy ale přináší obrovskou spoustu práce a starostí. (I radostí, můžete namítnout. Ano, ale dítě si můžete užít tehdy, když neřešíte bolestný a složitý rozvod s partnerem.) Narození dítěte vždy prověří sílu vztahu. Mnoho zamilovaných párů se krátce po narození dítěte rozvádí.

Proč?

Důvodů je řada. Mezi dvěma zamilovanými je najednou někdo třetí. A navíc chce neustálou pozornost. Řada mužů si tak připadá, že se dostali na druhou kolej, a situaci nechtějí rozumět. Mají prostě své potřeby. Ty jim bez hádek a nároků něžně a s láskou naplní jejich mladší kolegyně. A rozvod na sebe nenechá dlouho čekat.

Mnoho matek může najednou procitnout. Doposud pozorný a laskavý muž se o dítě vůbec nestará. Nikdy ho nepřebalil, nechápe, že je unavená,

protože celou noc nespí. Když může, je v práci nebo někde s kamarády. Matka se cítí opuštěná a svého egocentrického muže začne pomalu nenávidět. Ani v tomto případě rozvod na sebe nenechá čekat.

Jestliže si tato zklamání partneri včas a v klidu nevysvětlí, může to jednoho dne bouchnout. A to hodně hlasitě.

Dítě, bez ohledu na věk, se tak stává předmětem boje a jeho názor rodiči vyhovuje pouze tehdy, když konvenuje s jeho názory.

Malá Šárka neví, co je to „střídačka“. Ale brácha jí to vysvětlí. Dívka však vycítí ohrožení. Chce mít jedno „doma“, tady u mámy. Navíc nová partnerka otce jí neseďí. Vnímá ji jako cizího člověka, který bez pozvání vstoupil do jejího života. Nezaklepal, nezeptal se, zda může. Prostě přišel a děti si to už musí nějak přebrat.

Střídavá péče je v situacích rozpadu rodiny jedním z nejvíce kontroverzních témat. Poměrně dlouho platilo zcela základní paradigma: Děti patří matce, otcové platí výživné a děti mají na víkend jednou za čtrnáct dní. To vyplývalo i z oficiálních statistik. Jiné uspořádání jakoby neexistovalo. Nicméně přišla sametová revoluce a začala rozpouštět řadu zajetých kolejí a společenských stereotypů. Najednou se začínali ozývat otcové, kteří chtěli být více než víkendovým tatškou.

V počátcích to bylo nevídané. Péče matek byla natolik zažitá, že jiná varianta prostě nebyla možná. Otcové se tak soudili a odvolávali. V nejednom případě i k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku. A najednou jsme i v České republice zjistili, že otcové také mají práva vídat své děti, ale hlavně to, že především děti mají potřebu vídat oba rodiče a budovat si s nimi rovnocenný vztah.

Začalo se tedy řešit, jak na to, a vznikl model „střídavé péče“. Model, který již ve svém názvu obsahuje něco složitě nepěkného. „Tak od teď si budeme naše dítě střídat.“

No, a aby to bylo spravedlivé, ale zároveň ne moc složité, rozhodlo se, že se střídavá péče stanoví v přesných intervalech. Nejčastěji 1–2 týdny u mámy, stejný čas u otce. Vytvořila se tak představa chudáčků, kteří musí mít neustále sbaleno. Neví, u kterého rodiče co mají, a jestli něco mají, tak jediné guláš v hlavě, protože neví, kam patří. Strhl se tak mezi rodiči i odborníky lýtý boj o to, zda střídavá péče ano, nebo ne. Ten boj trvá dodnes.

Z intuitivního pohledu si většina z nás řekne, že dítě přeci potřebuje jednu postýlku, jeden pokojíček, jasný řád a stabilitu. Nicméně se musíme také zeptat, zda při rozpadu rodiny jde o stabilitu geografickou nebo vztahovou.